

Pooblašчени civilni inženirji na Krajskem (do leta 1918)

SASA SERŠE

Obdobje druge polovice devetnajstega stoletja je čas, ko je le malo Slovencev študiralo in končalo tehniške študije. Slovenski inženirski stan je bil pred prvo svetovno vojno maloštevilčen. Odraz te maloštevilčnosti je tudi zelo nizko število pooblaščenih civilnih inženirjev. Ti so delali kot geometri pri gradnji železnic /gorenjska železnica, karavanški predor/ in cest, izvajali so meritve pri agrarnih operacijah. Šele proti koncu stoletja so se pojavili pooblašчени civilni gradbeniki /1899/. Med gradbeniki je bilo več slovenskih strokovnjakov kot med geometri.

Poseben status med akademsko izobraženimi tehniki so imeli civilni inženirji.¹ Pojem "civilni inženir" se je prvič pojavil v ministrski uredbi z dne 8. decembra 1860.² Pooblašчени civilni tehniki - inženirji (avtorizirani, zasebni) so lahko postali tehniki, ki so uspešno končali tehnične študije. Študij je trajal osem semestrov in se je z zakonom leta 1912³ podaljšal za dva semestra. Študentje tehnike so morali opraviti dva državna izpita, in sicer pripravljalnega in strokovnega. Po končanem študiju je kandidat za pooblaščenega civilnega inženirja moral opraviti obvezno prakso v državi, deželni, občinski ali v privatni službi pri pooblaščenem civilnem inženirju. Po opravljeni praksi je kandidat opravil strokovni izpit, ki je bil sestavljen iz pisnega in ustnega dela. Izpit je opravil pri deželnem oblastvu, ki je imelo tehniško visoko šolo.⁴ Po opravljenem izpitu je lahko zaprosil za pooblastilo. Pooblastilo je podelil tehniški oddelek deželne uprave z razglasom v deželnem zakoniku. S pooblastilom je inženir dobil naslov (avtoriziranega) pooblaščenega civilnega inženirja in je lahko opravljal samostojno kot zasebnik dela na tehničnem področju. Sprva so bili civilni tehniki razdeljeni v dve (arhitekti, gradbeniki), kasneje v tri sku-

pine (arhitekti, gradbeniki, geometri). Med letom 1886 in 1913 se je število teh skupin povečalo na 9. Pooblašчени civilni inženir je moral v določenem kraju voditi pisarno (s kronološko vodenimi spisi). Upravne organe je moral obveščati o svojih službenih premestitvah. Te so bile objavljene v deželnem zakoniku z razglasom.

Deželna uprava je imela pravico odvzeti pooblastilo inženirju, če ta ni opravljal svojih nalog v skladu z razglasom. Pooblašчени civilni inženir je imel pravico vrniti pooblastilo deželni vladi.

Področje njegovega delovanja so bile tehnične meritve in na podlagi le-teh izdelani načrti in projekti ter druga tehnična dokumentacija. Lahko so izvajali tudi gradbena dela z najeto delovno silo (gradnja mostov, železnic, cest in visokih gradenj). Civilni inženirji so bili nekakšni tehnični notarji. Predstavljali so privilegiran stan tehnične inteligence.

Prvi inženir, ki ga je deželna uprava Kranjske pooblastila z razglasom št. 9074 18. oktobra 1864,⁵ je bil geometer Donat Zuppancich ali Suppancich.

Teodor Sittig,⁶ ki je živel v Radovljici, je bil pooblaščen z razglasom Deželne vlade za Kranjsko, št. 450 19. januarja 1878.⁷ Najbolj angažirani pooblašчени civilni geometer pri meritvah za agrarne operacije druge polovice 19. stoletja je bil Teodor Sittig, ki je bil pooblaščen leta 1895.⁸ Dolga leta je deloval kot geometer pri agrarnih operacijah tudi Henrik Czerny. Leta 1898 je bil z razglasom št. 10426 20. julija 1898⁹ pooblaščen za civilnega geometra. Svoje službovanje je začel pri agrarnih operacijah kot geometer tudi Karel (Dragotin) Gustinčič. Za civilnega geometra je bil pooblaščen z razglasom št. 33830 30. decembra 1912.¹⁰ Deželna vlada Kranjske mu je dovolila preselitev v Trst z razglasom št. 122289 16. maja 1913.¹¹ Med slovensko tehnično inteligenco tistega časa je bil zelo aktiven. Pri Društvu inženirjev v Ljubljani je bil vodja terminološke skupine in sourednik

¹ Izraz civilni (inženir) naj bi se uveljavil kot nasprotje izraza vojaški (inženir).

² Dež. zak. 1863/18 - Razglas c. kr. deželne gosposke za Kranjsko od 22. septembra 1863/10476 zastran vpeljave osebnih (privatnih) tehnikarjev, ki so od gosposk pooblašчени, in zastran plačil, ki jih dobivajo, ako se porabijo v gosposkine namene, str. 38-44;

Dež. zak. 1886/9 - Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 21. decembra 1886/11595 ob uvrstitvi od vlade pooblaščenih privatnih tehnikov in ob izkazih, katere morajo podati prosilec za tako oblast, str. 19-22.

³ RGB-Drž. zak., 24. aprila 1912/59.

⁴ RGB, št. 268/1860 in Ministrska uredba z dne 11. novembra 1860, št. 36413;

1.GB - Kranjska, št. 18/1863;

" " , št. 1/1874-sprememba;

" " , št. 9/1887-sprememba.

⁵ Dež. zak. 1864/XVIII-18, str. 42.

⁶ Teodor Sittig je bil pooblaščen leta 1878. Nikjer v deželnem zakoniku ni z razglasom omenjeno, da bi mu pooblastilo deželno oblastvo odvzelo ali da bi ga sam vrnil, niti ni omenjeno, da bi znova zaprosil za pooblastilo leta 1895. Torej je sklepati, da je drugi Teodor Sittig, ki je prav tako živel v Radovljici in je dobil pooblastilo civilnega geometra leta 1895, sin prvega.

⁷ Dež. zak. 1878/II-5, str. 9.

⁸ Dež. zak. 1895/III-6, str. 8.

⁹ Dež. zak. 1898/XX-32, str. 152.

¹⁰ Dež. zak. 1912/III-6, str. 12.

¹¹ Dež. Zak. 1913/IX-16, str. 36.

društvenega glasila *Vijesti*.¹² V Trstu se je včlanil v tržaško inženirsko zbornico.¹³

Konrad Zaffl je bil geometer v Ljubljani, pooblaščen je bil z razglasom št. 3449 29. februarja 1896.¹⁴ Tako kot geometra Sittig in Gustinčič je bil član tržaške inženirske zbornice.

Med člani zbornice je bil tudi pooblaščen civilni geometer Jože Jakob Ptáček, ki se je preselil s Češke v Kočevje leta 1898 z dovoljenjem kranjske deželne vlade z razglasom št. 1644 28. januarja 1898.¹⁵

Ostali geometri, ki so dobili pooblastilo kranjske deželne vlade in so delovali na področju Kranjske so bili:

Benjamin Vacano, pooblaščen z razglasom št. 3379 17. aprila 1882,¹⁶

Janez Hennur, pooblaščen z razglasom št. 13819 12. novembra 1892,¹⁷

Avgust Dausck, pooblaščen z razglasom št. 19763 23. julija 1911,¹⁸

Franc Zapletal, pooblaščen z razglasom št. 5429 27. februarja 1912,¹⁹ se je leta 1918 preselil iz Slatenika v Oplotnico z razglasom št. 22963 11. avgusta 1918.²⁰ Antonu Hawlinu je bilo z razglasom št. 14954 1. oktobra 1896²¹ dovoljeno, da se preseli iz Konjice v Planino.

Razen že omenjena geometra Jožefa Ptáčka, ki se je preselil k nam s Češke, sta bila še dva inženirja, ki sta prišla v naše kraje z nazivom pooblaščenega civilnega geometra od drugod. To sta bila Ludovik Braun, ki se je preselil v Litijo iz Gloggnitza na podlagi razglasa št. 10197 6. junija 1900²² in Jožef Lisee, ki se je preselil iz Gradca v Ljubljano z razglasom št. 20115 9. avgusta 1911.²³

Prvi gradbenik, ki mu je deželna vlada za Kranjsko z razglasom /21. aprila 1899/²⁴ podelila pooblastilo civilnega gradbenega inženirja, je bil Fran Žužek. Živel je v Kranju. Leta 1912 je pooblastilo odložil, kar mu je kranjska deželna vlada potrdila z razglasom št. 7908 28. marca 1912.²⁵ Brez pooblastila ni mogel več samostojno opravljati tehničnih del in kot tak je moral izstopiti iz tržaške inženirske zbornice. Med pooblaščenimi civilnimi gradbenimi inženirji sta bila Matej (Matko) Prelovšek, ki je z razglasom

št. 6919 3. aprila 1912²⁶ postal pooblaščen civilni gradbeni inženir, z razglasom št. 11812 26. maja 1912²⁷ pooblaščen civilni geometer in Viktor Skabrne, ki je bil pooblaščen z razglasom št. 12773 21. maja 1913.²⁸ Oba sta bila danajska študenta visoke tehniške šole in štipendista Deželnega zbora in odbora za Kranjsko. Po končanem študiju sta se, kot je veljalo za vse deželne štipendiste, da se morajo vrniti v domače kraje, vrnila v Ljubljano.²⁹ Inženir Prelovšek je v sodelovanju z našim znanim arhitektom Jožetom Plečnikom dal Ljubljani novo urbanistično podobo.³⁰ Inženirja Skabernca je pritegnila lepota Gorenjske; kot strokovnjak za visoke gradnje je skrbel za obnovo in izgradnjo gorskih postojank. Sodeloval je pri ustanovitvi Društva inženirjev v Ljubljani in kot član tehniške sekcije terminološke komisije za strokovne in tehniške slovarje skrbel za slovensko tehnično izrazoslovje.³¹ O Matiji Krajcu, ki je bil pooblaščen z razglasom št. 8313 19. aprila 1913³² in o Emilu Reichu, ki se je iz Ljubljane preselil v Prago s potrditvijo v razglasu št. 21732 19. avgusta 1913,³³ ni podatkov.

Ostali gradbeniki, ki so se preselili na Kranjsko v letih 1913 do 1915 in so dobili pooblastilo deželnih oblastev na češkem, so: Venceslav Grössl, ki se je preselil s Češke v Ljubljano (razglas št. 19517 29. julija 1913³⁴); Karol Schmidl, ki se je preselil iz Litomerice v Novo mesto (razglas št. 19749 6. avgusta 1913³⁵), a se je že naslednje leto odselil v Innsbruck (razglas št. 24565 8. decembra 1914); Vyskočil Feliks, ki se je preselil iz Brna v Ljubljano (razglas št. 3924 18. februarja 1915³⁶).

Stanovska organizacija, katere člani so bili pooblaščen civilni inženirji, je bila inženirska zbornica.

Zbornice so zastopale interese avtoriziranih zasebnih tehnikov. Na področju Kranjske inženirske zbornice ni bilo, tako so se civilni inženirji Kranjske pridružili tržaški zbornici, ki je bila ustanovljena leta 1910. Očitno so bili interesi civilnih inženirjev tako močni, da niso čakali na zakon, ki so ga v Avstriji sprejeli šele leta 1913.³⁷ Organizirali so zbornico za Dal-

¹² NUK, *Vijesti* 1912/1913.

¹³ AS, Ministrstvo za poљedelstvo na Danajin-agrarne operacije; AO Krain I. (Sittig, Czerny, Gustinčič).

¹⁴ Dež. zak. 1896/IX-13, str. 32.

¹⁵ Dež. zak. 1899/VI-8, str. 20.

¹⁶ Dež. zak. 1882/V-13, str. 17.

¹⁷ Dež. zak. 1892/XIII-19, str. 56.

¹⁸ Dež. zak. 1911/XXX-34, str. 98.

¹⁹ Dež. zak. 1912/VIII-11, str. 86.

²⁰ Dež. zak. 1918/XVI-23, str. 68.

²¹ Dež. zak. 1896/XXXII-44, str. 152.

²² Dež. zak. 1900/XII-15, str. 32.

²³ Dež. zak. 1911/XXXI-36, str. 100.

²⁴ Dež. zak. 1899/VIII-10, str. 24.

²⁵ Dež. zak. 1912/IX-16, str. 90.

²⁶ Dež. zak. 1912/XI-19, str. 139.

²⁷ Dež. zak. 1912/XIII-27, str. 160.

²⁸ Dež. zak. 1913/IX-18, str. 37.

²⁹ Saša Serše, *Študenti visokih tehničnih šol. Štipendisti deželnega zbora in odbora*, Arhivi XVI/1-2, 1993, str. 99-102.

³⁰ SBI, II, str. 488.

³¹ SBI, III, str. 323.

³² Dež. zak. 1913/XI-17, str. 36.

³³ Dež. zak. 1913/XIII-26, str. 74.

³⁴ Dež. zak. 1913/XIII-24, str. 74.

³⁵ Dež. zak. 1913/XIII-25, str. 74.

³⁶ " " 1914/XIX-41, str. 101.

³⁷ Dež. zak. 1915/III-6, str. 17.

³⁸ Državni zakon z dne 2. januarja 1913, št. 3, str. 5, O ustanovitvi inženirskih zbornic.

